

Макарчук Марина Олександрівна

кандидат сільськогосподарських наук,
Уманський національний університет садівництва, Україна

Полянецька Ірина Олегівна

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
Уманський національний університет садівництва, Україна

Кошовий Владислав Петрович

магістрант,
Уманський національний університет садівництва, Україна

РІСТ І РОЗВИТОК ГЕТЕРОЗИСНИХ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ В УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Кукурудза – високопродуктивна, тепло- та світлолюбива культура із широким географічним ареалом її вирощування.

До Європи культуру було завезено в 16 столітті із розповсюдженням в Італію, Індію, Іспанію, Китай, Францію. Акліматизація культури і як результат розширення території її вирощування у країнах СНД відмічали вже наприкінці 19 століття [1].

Окрім, забезпечення власних потреб держави, вона є важливим стратегічним напрямком розвитку країни у експорті зерна культури, що дозволяє отримувати додаткове надходження коштів. Та серед зернових культур в Україні основні лідируючі позиції, щодо обсягу експорту, ділять між собою озима пшениця і кукурудза [2]. Проте, з 2011 року наша країна зайняла почесне місце серед десятки лідерів експортерів зернової продукції. Та основними експортерами кукурудзи є США, Аргентина та Бразилія. [3-5].

Рівень урожайності у світовому виробництві з роками змінювався від 4,8 до 5,7 т/га за умови зростання площі від 150 до 180 млн. га. При цьому середня урожайність в кліматичних умовах США і Франції становив 7,9 т/га, тоді як у Італії – 8,5 /га [6]. Динаміка урожайності культури в Україні

відповідно становила від 2,9 до 6,5 т/га із площею зайнятою під культурою від 1,2 до 4,8 млн. га.

Нині зростання середньодобової температури на 1 С сприяє збільшенню території вирощування культури. За таких умов вона розширилася в сторону півночі на 200 км [8]. Однак, «матінка природа» беззупинно вносить свої корективи. Саме через нестачу вологи та значне підвищення температури повітря (а періодами і зниження) зменшується вегетативна маса рослин та врожайності зерна.

Стійкість рослин до високих температур визначається її фізіологічними особливостями. Так, кукурудза, як і амарант, сорго, цукрова тростина, характеризується низьким транспіраційним коефіцієнтом із циклом асиміляції вуглекислого газу за типом С-4 із чотирма атомами вуглецю (М.Д. Хетча-К.Р. Слека) [8-9]. Саме фотосинтез циклу С-4 характеризується незначною втратою води (через не велику швидкість фотодихання та фізіології листків) і швидкою силою фотосинтезу та росту.

Тож для отримання максимально великого рівня врожаю необхідно враховувати попередження вчених щодо зміни клімату зони, і підбирати із запропонованих Державним реєстром сортів рослин придатних для поширення в Україні (2020р.) гібридів за необхідності інтенсивного, а то і високопластичного типів. Потрібно розуміти вимоги вирощуваних гібридів до оптимальних строків сівби аби запобігти недобору врожаю через зниження сходів. Врахувати настання фаз вегетаційного періоду на час прояву сумарної дії атмосферної і ґрунтової посухи із нестачею опадів.

Найбільш поширеними підвидами кукурудзи в Україні є зубоподібна (*indentata* Sturt.) та кремениста (*indurata* Sturt.), проте на харчові цілі вирощується також цукрова (*saccharate* Sturt.) і розлусна (*everta* Sturt.) [10].

Виробництво гібридного насіння кукурудзи є високозатратним завданням, через низьку врожайність батьківських ліній, їх високу чутливість до несприятливих чинників навколишнього середовища та високу собівартість отримання гібридного насіння кукурудзи [11]. Проте,

саме отримання гібридного насіння придатного для вирощування у різних ґрунтово-кліматичних умовах нашої країни є актуальним, особливо за умови високої адаптивної здатності отриманих гібридів. Тому важливим є визначення генетичного потенціалу гібридів залежно від використання насіння батьківських (вихідних) форм як вітчизняної так і іноземної селекції.

Список джерел:

1. Циков В.С. Кукуруза: технология, гибриды, семена. В.С. Циков. Днепропетровск: Зоря. 2003. 296 с.
2. Махновець М. О., Танклевська Н. С. Особливості імпорту Української органічної продукції до країн ЄС. Сучасна наука: стан та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених з Дня науки. Херсон: Видавничий дім «Гельветика». 2019. С. 128-136.
3. Бурлака Н. І. Україна як світовий експортер зерна. Збірник наукових праць ВНАУ. 2012. № 3 (69). С. 37-43
4. Дюк А. А., Якубовська Я. Р. Експорт зерна з України та його конкурентноспроможність на міжнародному ринку. Продовольча безпека України і розвиток агропродовольчого ринку в умовах євроінтеграції: матеріали всеукраїнської науково-практичної Інтернет конференції. Вінниця, ВНАУ. 2017. С. 41-43.
5. Шпичак О. М., Бондар О.В. Вигода та проблеми експорту зерна з України. Економіка АПК. 2013. № 10. С. 5-15.
6. Мазур В. А., Шевченко Н. В. Польова схожість ранньостиглих гібридів кукурудзи залежно від обробки насіння поліміксобактерином. Сільське господарство та лісівництво. Збірник наукових праць. Вінниця. 2016. № 4. С. 80-87.
7. Орловская О. А., Вакула С. И., Хотылева Л. В., Кильчевский А. В. Анализ содержания запасных углеводов в эндосперме образцов различных подвидов кукурузы (*Zea mays* L.). Молекулярная и прикладная генетика. 2016. Том. 21. С. 31-36.
8. Центило Л. В. Особливості росту і розвитку кукурудзи залежно від строків сівби та густоти стояння рослин. Наукові доповіді НУБіП. 2011-3 (25). http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/Nd/2011_3/11mva.pdf
9. Солонов Л. Х., Шугушева Л. Х., Слонов Т. Л. Фотосинтетический аппарат и продуктивность амаранта – С4 группы растений. Современные проблемы науки и образования. 2016. № 2. URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=24191>

RECENT SCIENTIFIC INVESTIGATION

10. Колпакова О. С. Продуктивність нових гібридів кукурудзи залежно від агротехнічних заходів в умовах зрошення Південного Степу України. Зрошуване землеробство. Збірник наукових праць. Вип. 62. С. 68-71.
11. Белов Я. В. Напрямки оптимізації технологій вирощування насіння кукурудзи за умов змін клімату. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2018. Вип. 4. С. 74-81.